

ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

**МОВНЕ ВТІЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОРІЄНТИРІВ ЖИТЕЛІВ
ЛУГАНЩИНИ В ДІАЛЕКТНИХ ТЕКСТАХ АРЕАЛУ**

doi: 10.12958/2227-2631-2019-2-41-17-30

Катерина Глуховцева,

доктор філологічних наук, професор кафедри

української філології та загального мовознавства

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

<https://orcid.org/0000-0002-5581-2204>

У статті проаналізовано оцінку історичних свідчень (за спогадами старожилів) та важливих суспільних подій XX – початку XXI століття, подану діалектоносіями Луганщини, виявлено мовне втілення ставлення респондентів до змін у суспільному житті соціуму, зокрема сучасного життя села. Джерелами дослідження стали тексти, записані впродовж другої половини XX століття від діалектоносіїв різних вікових категорій. Авторка доводить, що діалектні тексти-оповіді допомагають зрозуміти культурну ідентифікацію українських діалектоносіїв Луганщини, визначити їхні соціальні орієнтири. Респонденти негативно оцінюють розкуркулювання, примусову колективізацію, вони засвідчують, що голод 1933 року був створений штучно і це була трагедія великої кількості людей. Майже в кожному селі було зруйновано церкву, людей карали за те, що вони намагалися потрапити до храмів, які залишилися функціонувати. Таке позбавлення можливості вільно виявляти свої релігійні вподобання сприяло відчуженню від традиційної української звичаєвості, зокрема й виробленню національної байдужості.

Відступ від культурних народних традицій респонденти засуджують, уважають, що він зумовлений тією суспільною ситуацією, яка склалася в ареалі. Тексти-спогади, оповіді, що містять оцінку важливих суспільних подій XX – початку XXI століття діалектоносіями Луганщини, становлять один макротекст, у якому засуджуються злочини, зроблені проти простого народу, – виселення хліборобів до Сибіру, примусова колективізація, голодомор 1933 року, відчуження від усього українського. Основними засобами вербалізації змісту цих текстів є мікротопоніми, антропоніми, назви свійських тварин, птахів, сільськогосподарського знаряддя, господарських будівель.

Ключові слова: діалектний текст, діалектний дискурс, діалектна особистість, мовна та культурна ідентифікація, соціальні орієнтири.

The article analyzes the assessment of the historical evidence (according to the memories of the old-timers) and the important social events of the 20th – the beginning of the 21st century, presented by the dialectal carriers of

Luhansk region, revealing the linguistic embodiment of respondents' attitudes to changes in the social life of society, in particular, the modern life of the village. Sources of research were the texts written during the second half of the 20th century from dialectal carriers of different age categories. The author proves that dialectal texts help to understand the cultural identification of Ukrainian dialect carriers of Luhansk region, to determine their social orientations. Respondents are negatively evaluating the dispossessing, forced collectivization, they testify that the famine of 1933 was created artificially,

життя села. Джерелами дослідження стали тексти, записані впродовж другої половини ХХ століття від діалектоносіїв різних вікових категорій.

У розвідці використано описовий і зіставний методи.

Виклад основного змісту. Респонденти старшого віку (жители північних районів Луганщини) у своїх спогадах характеризують соціальний стан жителів краю в минулому так: *о́то ў нас до́ц'о́го ўре́м'а це́нтр се́ла нази́вайут' сло́бодойу // 'кажут' / шо даўно тут посе́лилис' коза́ки / і н'і́хто не́ помне / шо́б о́то ў Дува́нк'і ч'і ў окру́жайуч'іх се́лах ко́лис' бу́ли кр'іпа́ки // на па́н'іў ро́били / це́ пра́ўда / ну во́ни па́ни йа́к'іс' бу́ли не́ насто́йши́ч'і / не́ так / йа́к о́то ў кни́жках пи́шут' // н'і́кого во́ни не́ прода́вали і на со́бак л'у́деі не́ м'і́нали // кажут' / до них мо́жна бу́ло на́й'натис' / а не́ хочеш / не́ їди* (Записано від Бикова Леоніда Григоровича, 1915 р. н., с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н).

Наразі зрозуміло, що певні знання історії рідного краю, спогади старожилів, прозора внутрішня форма лексеми *слобо́да* (Слобо́да), котра дозволяє мотивувати її виникнення словом *сво́бода* (розмовне – *слобо́да*), спонукають мовця визнати: первісним населенням цього краю були козаки, які згодом мали різні достатки, тому й можна було визначити багатших і бідніших жителів села.

Водночас у наративах жителів південних районів Луганщини згадки про панів мають цілком реальний ґрунт, зокрема, респонденти знають історію появи в селі окремих родин: *А / Ба́бичеви / та то́ ж т'і / шо́ йі́х на со́бак ко́лис' па́н вим'і́наў* (Записано від Світікова Миколи Васильовича, 1924 р. н., с. Дякове, Антрацитівський район).

Про підступних багатіїв ідеться також у народному переказі про виникнення назви вулиці с. Дмитрівка: *У старовину в Дми́трівці ні́хто й не́ думав да́вати на́зви ву́лицям, або, як то́ді вва́жало́ся, по́рядкам. Але́ одна́ ву́лиця́ все-та́ки ви́пала з цього́ не́писано́го за́кону. Це́ – Ру́ська. По́казово́ю є́ її і́сторія. При́старкува́тий па́н Іло́вайський лю́бив похва́статися сво́їми зе́млями, до́линами Ми́юсу й Нага́льної, наві́ть те́плим півде́нним со́нцем. Для́ навко́лишніх по́міщи́ків він бу́в го́стинним мо́жновла́дцем, сла́вився хлі́босо́льством. Ча́сто в ньо́го зби́ралися ро́довиті́ дінські́ по́міщи́ки, а та́кож на́їжджа́ли го́сті із вели́кору́ських губе́рній. То́ді вла́штову́валися кі́лькаденні́ по́люван́ня, ве́чорами го́рів я́скравими́ во́гнями по́міщи́цький ді́м, до́ парку́ зга́нялися спі́вуні́ й та́нцюва́льни́ки.*

Ви́пало бу́ти го́стем Іло́вайсько́го одно́му по́міщи́кові із Рязанської́ губе́рній. Це́ бу́в плю́гавий і злий ста́ричок. За́ його́ по́велін́ням Іло́вайський на́казав ви́пороти́ дво́х коза́чків і по́кої́вку, ко́трі чи́мось не́ дого́дили́ йому́. Рязанський по́міщи́к го́стюва́в до́вго, об'ї́здив у́сі во́лоді́ння Іло́вайсько́го, жо́дного по́люван́ня не́ про́пустив, ду́же ча́сто наві́дува́вся на пса́рню, де́ бу́ло пі́втори со́тні хорті́в, яких обслу́гову́вали де́сятко́ є́гері́в та́ три спе́ціальних со́бачих ку́харі́.

Якось-то між Іловайським та рязанським поміщиком зайшла розмова.

– Так, дороженький, край ваш чудесний, теплий, землі обширні й хороші. Словом, рай земний, – промовляв рязанець. – Тільки ось людей, душ, для твоїх земель малувато, а майстрових хороших зовсім мало. Душочок тобі б побільше... Іловайський, вочевидь, здогадався, до чого схиляє гість, адже недарма хортами захоплювався на полюванні, пропадав днями на псарні.

– Що правда, то правда. Місця тутешні вашим не рівня. Бував там: ліси, болота, земля вбога, не те що наші чорноземи. А своїх, рязанських мужиків, нічого розхвалювати: мої малороси не гірші. Ось собак таких ні в тебе, ні по всій Рязанській губернії не відищуєш. Мої і гоном і нюхом куди сильніші. З полювання ніколи порожнім не повертаюсь.

– Ще довго за північ між поміщиками точилася розмова, а наступного дня рязанець знову був на псарні. Відібрав сім хортів. Для них обладнали візка і харчів набрали.

А пізно восени до Дмитрівки прибув обоз із семи возів і сімома сім'ями рязанських мужиків. Такими були умови торгу двох поміщиків, їм нарізали окремий порядок, де й поселилися вони: Кисельови, Спиридонови, Кислякови, Баландіни, Хандіни, Балуєви й Ганіни. Так виникла вулиця Руська (Записано й адаптовано до літературної мови Іваном Захарченком, краєзнавцем-фольклористом, с. Бобрикове, Антрацитівський р-н (Обрії, 2011, с. 49)).

Дореволюційне життя селянина діалектоносії старшого віку характеризують детально, із знанням справи, виділяючи багатих селян, середняків і бідних. С. Волошина, яка вивчає особливості автобіографічних розповідей у діалектній комунікації, наголошує на обмеженості респондентів у часі, що сприяє актуалізації найважливіших життєвих фактів (Волошина, 2008, с. 11): У кож¹дой¹ л'у¹дин¹и бу¹ли ко¹рова / дв¹і пар¹'і ко¹неї / й¹акш¹'о во¹ли / то бу¹ ба¹га¹тий ч¹'оло¹в'ік / сво¹й¹а мо¹ло¹тар¹ка / ко¹сар¹ка / в¹'й¹ал¹ка // а ў¹ се¹"ре¹"дн¹'ач¹'ка бу¹ло во¹ли дв¹і пар¹и / ко¹ро¹ў¹ка / плу¹г / мо¹ло¹тар¹ок не¹" бу¹ло / ро¹би¹ли т¹'ік / ви¹ко¹ч'у¹ва¹ли й¹о¹го гла¹ден¹'киї / мо¹ло¹ти¹ли ц¹'і¹па¹ми / зби¹ра¹ли гра¹бл'а¹ми / в¹'й¹а¹ли ў¹руч¹'ну / й¹ак й¹е в¹'і¹те¹"ро¹к / а¹бо бра¹ли в¹'й¹ал¹ку / у¹ ко¹го ба¹га¹то / б¹'ід¹н'і¹шиї то¹же ім'і¹л вол'і¹у пар¹у / ко¹ро¹ў¹ку // у¹ ко¹жно¹го бу¹ла п¹ти¹ц'а / ку¹ри / гу¹си / го¹лу¹би / с¹'вин'і бу¹ли / з¹ пол'а й¹ак ко¹с'ат' / в¹'й¹а¹ли сна¹'ча¹ла сно¹пи / по¹том не¹"ре¹"во¹зи¹ли гар¹ба¹ми до¹до¹му на т¹'ік / у¹ ка¹ждо¹го бу¹ў с¹'в'ії / й¹ак не¹"ре¹"во¹з'ат' у¹се з¹ пол'а / то¹д'і мо¹ло¹т'ат' // (Записано від Чалап Раїси Савелівни, 1927 р. н., с. Омелькове, Старобільський р-н). Загалом текст, насичений назвами свійських тварин, птахів, сільськогосподарського знаряддя, господарських будівель, допомагає мовцеві продемонструвати майновий статус односельців. Уживання іменників із суфіксом -к-, -ок- (коро¹вка, ві¹те¹рок), прикметників із суфіксом -еньк- (гла¹ден¹'киї) репрезентує бережне ставлення господарів до свого майна,

хазяйновитість, уміння цінувати все, що нажито чесною працею, позитивну оцінку тодішніх способів господарювання на Слобожанщині.

Соціальні орієнтири, що їх виявляють мовці в діалектних текстах, прозорі, оскільки містять прямі оцінки багатьох подій ХХ – початку ХХІ століття. Респонденти, які пам'ятають часи розкуркулювання, примусовий вступ у колгоспи, різко засуджують ці події, не всі хочуть називати односельців, які займалися виселенням людей до Сибіру, бо, мовляв, їхні внуки й досі живуть у цьому селі. Зберігся спогад жительки Нижньої Дуванки, як її родичів разом із меншими дітьми вивезли за село серед зими й не дозволили повернутися назад: *Розкуркул'уван':а / це трагед'їа ве'ликойі к'іл'кос'т'і л'удеї / м'її п'рад'ід маў хату / двоїїх коней / три дес'ятини зе'мл'і і д'їтеї // його розкуркулили // з'їмоїу посадили на брич'ку і виве'зли ў поле // в'ін ноч':у приїшоў до нас і просит' доч'ку / Гал'у / пусти / йа ж там замерзну / не' можна / бо ї нас заўтра вивезут' / а л'уди ў пол'і вирили нори та позаме'рзали там / а м'її бат'ко буў бригад'ір / йак ве'сноїу пахали поле і знайшли ба'гато к'істок // витаи'ч'їли двоих д'евоч'ок / од'н'її було три роки / а друг'її п'ят' // розкуркул'ували тих / хто не' буў куркулем // позаб'їрали ўсе / с'їмїї повимирали // жител'і села в'ід розкуркул'уван':а т'їкали на Донбас / на Урал // н'їхто із куркул'їў на'зад не пове'ртаўс'а //* (Записано від Ржевської Ангеліни Іванівни, 1926 р. н., с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н). Цей час респонденти називають *трагедією великої кількості людей*, часом, коли *таке творилося*: *То д'ї таке творилос'а // о'цеї м'їл'їц'їо'нер Дул'а і ш'ч'е Мед'вед'еў / Фан'ко Стол'ареўс'киї // ото ко'го р'їшат' / то'го ї розкуркул'уйут' / а ў нас куркул'їў не було // йак'ї були / пот'їкали / а осталис' хаз'аїни / у 'кого с'їм'їа ве'лика робот'аш'ч'а* (Записано від Смальяка Миколи Дмитровича, 1909 р. н., с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н).

Розповіді про розкуркулювання селян насичені детальним описом важкого лихоліття, яке пережили селяни, перерахуванням відібраного майна, твердженнями, що розкуркулювали тих людей, які любили працювати на землі. У текстах нерідко вступають в опозицію лексеми *куркул'і* – *хаз'аїни*, *зажиточ'н'і*, які, судячи з контексту, мають розрізнятися значенням. На перше місце в цьому разі виходять такі ознаки: розбагатів за рахунок експлуатації селян – розбагатів тяжкою власною працею. Респонденти засвідчують, що розкуркулювання проходило в кілька етапів: *Су'с'їда розку'лач'їли / коней забрали / ко'роў / у хат'і ї не' жили / т'їл'ки справили // а пот'їм через три годи / ус'їх п'їдр'ад // ми ўтекли / усе ў хат'і бросили / і шка'фи / і кро'ват'і / у нас ве'лика хата / була теж крейд'ана // пле'м'їн:ик ска'заў / шо назна'ч'аїе пр'едс'едат'ел' на них // ч'ут' зажиточ'н'і л'уди / усе заб'їраў // у нас кон'і / пара вол'їў / і тел'ат'н'і / і кури // забрали ото ўсе* (Записано від Зубейко Олександри Володимирівни, 1927 р. н., с. Антонівка, Старобільський р-н). У наративах про цей час знаходимо такі свідчення:

тікали на шахти, жили в бараках, у землянках, було дуже холодно, прийшов приказ розкуркулених долой, тікали далі, голодували.

Оцінка подій першої половини XX століття пересічними жителями краю та й усієї України важлива для встановлення історичної справедливості, виявлення ментальних рис населення краю, розуміння того, яких жертв коштували перетворення названого часу.

Тексти, у яких респонденти описують колективізацію (зганяли колхози), мають дуже багато спільного з тими, у котрих ідеться про розкуркулювання: У двадц'ят' деу'йтому колхозі зган'али // поздавали худобу у колхоз / у кого шо було / хто кон'а / хто корову / хто вол'їу (Записано від Четверик Катерини Омелянівни, 1919 р. н., с. Шульгинка, Старобільський р-н); А йак стали колхозі зган'ат' / усе забрали / і худобу / і птиц'у / а вона бідна реве / голодна / не'сכול'ко с'їмеї погрузили на підводи і кудис' пове'зли // біл'ше ніхто не" ве"рнуєс'а (Записано від Смалья Миколи Дмитровича, 1909 р. н., с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н). Текстотворчу функцію у цих текстах виконують, крім іменників, які номінують відібране майно, дієслова минулого часу, особливо з префіксами по-, з-, за-.

Діалектоносії Луганщини не можуть без сліз згадувати голод 1933 року, від якого в нашому краю постраждало багато людей. Дослідниця автобіографічних текстів подолян про голодовку І. Гороф'янюк стверджує, що в аналізованих текстах мікротемі про сільське життя підпорядковані одній макротемі – виживання в умовах відсутності їжі (Гороф'янюк, 2015, с. 84). І дійсно, очевидці цих подій і досі бояться відверто говорити на теми голодомору, не хочуть, щоб їх записували, однак зафіксовано чимало текстів, які підтверджують, що села після 1933 року були спустошені, а потім дозаселені вихідцями з Чернігівської, північних районів Сумської області та ін. Спогади про голод супроводжуються вигуками хаї Бог по'милуйе!, не даї Бог!: а / ми д'іти (о'то сви'ней пасли) / голод же та'кий буў / а баба б'їжит' картошки накопала / несе ж це / наварила йісти // голод'н'і та'к'і були // ў двадц'ят' трет'ому л'уди пухли / а тод'і ж д'еџтво мо'їе проішло / йа того не" зам'іч'у здорова // а ўже триц':ат' трет'ій – це ўже зам'ітний / хаї Бог по'милуйе! і сорок'с'омий „добрий” буў / та'кий / шо не даї Бог! // (Записано від Скороход Параски Захарівни, 1911 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н).

У текстах-спогадах 1933-й називають роком, коли був голод, голодовка, біда, горе. Спогади містять назви трав, бур'янів, якими харчувалися (лопуцьки їли, кору їли, жолуді, бур'ян, пшінку копали), страв, які можна було приготувати без борошна (пекли коржі з лободи кучерявої, пекли макорженики, ладики, галети), характеристики самої ситуації (голод же та'кий буў; дуже т'ажолий (голод), дуже було трудно переживат' це; голод'н'і та'к'і були, пухл'і ходили), перекази конкретних ситуацій, у які потрапляли самі оповідачі чи їхні знайомі: Голод триц':ат' трет'ій буў / дуже т'ажолий // бат'ки ў мене не

бач'їли / мен'ї дуже було трудно переживат' це // нас було четверо // ми їздили... гет' хот'їли поїхати от голоду спасац':а / но бат'ко помер // у Сватов'ї (город Сватово) / і перву н'їч / їак т'їки ми вийїхали з дому / бат'ко ўмер // мати остал'ас'а сама / не бачит' / і їа з мат'ї'р'їу / і брат / мен'їшї мене буў // ну / коли доходили / шо мати була пухла / ми брат'їка од'али ў д'ецк'її дом / і по цїї ден' не з'найемо / де в'їн і їе / мати стала не ходити ногами / пухла була сил'но / ў ногах ч'ерви заводилис'а / не могла ходити / кач'алас'а / просто пе'ре'кидаїец':а так / покотом по до'роз'ї // ну коли ми добралис'а зв'їт'їл'а / з Сватово / серед л'їта ми добралис'а додому / ў Олекс'їїўку // ў Олекс'їїўки ўже стали нач'їнац':а в огород'ї // а то їїли берестки / гал'ети називалис'а тод'ї / просто без муки / бересток тоўч'ем / і отої / ладики їїмо // дуже трудно було // кон'їшно / їак ўже ото нач'алос' в огород'е / то ўже луч'е стало // кашу кукуруз'ану / кукурудзу тоўкли / кашу їїли / хл'їба не було // хл'їб уродиў тод'ї / стало лехше / а то дуже трудно було переживат' то // дрова топили бур'їаном / бур'їан ходила соб'ї'рала // було / приїду з школи / їду собирати бур'їан / шоб їїсти зварити // мати ж не бач'їла // а їа н'їчого / ў школу їду // ў колхоз'ї робили / снопи зносили / воду п'їдносили косар'ам / уч'їли нас старш'ї в'їа'зати їак // робил'и і к'їн'ми / і вол'ами // орали земл'у // було так от вїдемо / пос'їдаїемо / ў кого їакиї гал'ет їе / шо їе і д'їл'ац':а / було / ну тод'ї н'ї ў кого н'їчого доброго не' було // це ў кого там корови були / а ў нас же короў не було // д'ад'ко приїшоў до мого д'ад'ка / родич / і каже / даї мен'ї / т'отко / бур'їака / д'їт'ам нема н'їде н'їчого // она дала їому два бур'їачки / так в'їн недалеко проїшоў / метр'їў два і поїїў їїх / обратно вер'їаїец':а / Варко / та даї мен'ї ш'е / їа не до'н'їс д'їт'ам // вона їому дала ш'е / по'н'їс д'їт'ам // дуже трудно було пережити // було так / шо і ховали ў сам'її р'аднин'ї / без гроба // виносили пухл'ї л'уди / н'їкому / було / і с'хати винести // було / лежит' чолов'їк / прос'ат' л'удї / їд'їт' / по'жалуїста / винес'їт' чи бат'ка / чи мат'їр' / з голоду ўмерли // а то і на кладовиш'е на возик покладут' / р'аднинойу замо'їаїут' і повезли на кладовиш'е // (Записано від Світличної Надїї Харитонївни, 1926 р. н., с. Олексїївка, Білокуракинський р-н).

Чимало діалектоносіїв пригадують, що в роки голоду росли якісь гриби, які вони називали гараш'ки, гор'ашки (ч'ї то так Бог даў / ч'ї хтозна): Ну ў нас ко'ру їїли / ло'пуц'ки // гараш'ки збирали / гриби так'ї їак ус'їїали оту гору // ми ўже пухл'ї були (Записано від Семистяги Олександри Сергїївни, 1912 р. н., с. Нижня Дуванка, Сватівський р-н); Ў сорок шостому году була велика за'суха // п'їс'л'а воїни / з'начит' / ў сорок с'ед'мом году буў голод // голод буў великий / ну прот'їу триц'їат' трет'ого года л'уди стар'їш'ї ка'зали / ну / шо в'їн таке не такий // ну в'їн ўс'о раўно голод // д'їти недоїїдали / о'собен:о д'їти // і стари'ки / та ну ўс'їм п'лохо було // ну так ўже на'в'ерно Бог даў / їа так думайу / шо родило таке / по соїашнику їак'їс' гор'ашки росли / так'ї

/ йак гра¹натки // брат'ік старішій м'їй соб'і¹рау і носи¹у нам / і мамка обвар'увала (Записано від Підгурської Ніни Ілліви, 1938 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н).

Респонденти засвідчують, що аномальність цього явища (відсутність їжі) породжувала неприродну для жителів краю поведінку односельців: *Оце тут один двір бу¹у // хата здорова була // так оце у оц'у хату во¹ту воїну Ол'га була не¹в'істка д'ідова Кирилова // і у нейі було два хлоп'ц'і / і йїї оце ос'уди от'д'ілили на своїу посаду / на св'їй огород // а друга хата / ото он завалини / то Мих'їїу були / йа там корову держала // ото туди шли // голод бу¹у // і в'ін тої Нитил' п'ішо у Переїезне / устроїї'с' / а його ж'інка і тої хлопец' дома осталис'а / у т'їй хат'і / т'іки вона недостройена / вони у хатин'і жили // а у його бу¹у кум / Йакуша // оце де Йакіу живе / оце ї'дос'і та хата завалена стоїт' // а тої кум пришоу до ц'її Наталки / та ї каже / кума! ка¹зау кум / щоб ти де луч'е барахло забрала / та несла / в'ін там харч'їу розживе // склала вона у м'їшок / а барахло таке / сорочки полот'н'ан'і / полот'но / р'адна / отаке // чи м'їшок / чи два наклали / а тої Мишко (чи год'їу йому дес'ат' / чи дванац'ат' було) остау'с'а дома // сиди синок / йа принесу од бат'ка хоч макухи // а там нап'ол'і (л'уди коїйак'і знайут') бу¹у колод'із' Ган'їус'киї / такиї глибокиї / отуди до соухозу / до Йагор'їуки / і в'ін тої кум дов'їу туди ту Наталку / і кидати у колод'із' // в'ін сам / йак його ўже ўловили / в'ін сам ка¹зау / шо йїї робїу // вона / каже / за ноги ўхопила' та просила' / кум! бе¹ри ўсе барахло / а остау мене живу // н'і / і ўкинуу ў колод'із' // а те барахло забрау і по¹н'іс (Записано від Дубової Марфи Петрівни, 1910 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н).*

Не раз оповідачі були свідками канібалізму: *А йак настау т'ри¹дц'ат' трет'її / ото горе ўс'ім л'уд'ам стало / йїсти н'їч'ого було / хл'їб позабирали у кого шо було с'т'агали на по¹с'їу // сказали / здавай / с'їят' надо // ми узнали гор'а / ўс'ї п'ідл'їтки / ішли на пол'а за т'риста грам'їу хл'їба / йїли жолуд'і / і п'ш'їнку копали йїли / свеклу йїли / пекли корж'і з лободи куч'е'р'авойі // так і харч'їлис'а / л'уди на поле йшли / щоб каш'і поїсти // ішли хто сил'н'їшиї / а хто бе'з'помоч'ниї / л'аже отди¹хат' і не ўстане // л'агло і заснуло на в'їки / пухл'і ішли // було шо йїли і л'удеї нишком // кинуц'а / нема // от / нап'р'їм'ер / зайшли у хату до Пепчихи / а она дитину р'їже та варе // забрали дитину / заховали / а йїї н'їч'ого не було / хаї живе у своїї хат'і (Записано від Четверик Катерини Омелянівни, 1919 р. н., с. Шульгинка, Старобільський р-н).*

Респонденти засуджують дії тих, хто брав участь у руйнуванні храмів, розповідають, як такі люди пізніше страждали від різних хвороб, помирали: *Було таке уремн'а / з'н'їмали хреста з ц'еркви / соб'рали л'удеї і стали ка¹зат' / шо ц'ерква не нужна / і хрест нада с' ц'еркви з'н'ат' // стали пи¹тат' мужик'їу / хто з'н'їме хрест? // н'їхто не берец'а з'н'їмати / а один мужик каже / йа його з'н'їму // ц'ерква ж*

дуже висока / під'няли того мужика (йа не буду називати, бо ш'є ж його род'н'а йе) / і той мужик з'н'аў хрест із церкви / з'н'аў / хрест у́паў / хрест великий / хрест у́паў / в'ін не з'н'аў / а звал'аў його // і йак його спустили з церкви того мужика / в'ін потоп'таў хрест тої ногами // ну / так ч'ї ўже Бог даў / ч'ї / хто його зна / п'ўгоду не пройшло / йак в'ін не стаў ходити ногами і помер (Записано від Підгурської Ніни Іллівни, 1938 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н). Діалектоносії нерідко зазначають, що учасників руйнування храмів невідворотно чекала кара Божа: помер не своєю смертю (с. Піски), замерз у полі (с. Новобіла), відібрало ноги (с. Нещеретове).

Тим, хто за часів радянської влади відвідував церкву, придумували різні покарання (заганяли в порожній будинок і закривали до ранку, змушували платити штрафи): Йа о́дин раз с'в'ати́ла / ш'ч'є була мале́н'кою / ба́бус'а забрала ме́не до себе ў Покро́ўс'к / і ми при́йшли / там церква була ў Покро́ўс'ку / а ми ж^ш ў Нико́нор'ї́к'і / ў нас не́ було церкви // при́їхали туди і ўже зо́шло / було ўже дв'іна́ц'ат' ча́соў // ви́йшоў п'і́п / йа ж не́ пон'і́майу / шо то / де / дл'а ч'о́го / счас йа ўже зна́йу шо / йак / де / до ч'о́го / в'ін ви́йшоў / т'і́ки начаў от'і́ейу лампа́точ'кою пихка́т' ото́ димком / так красні́ йак наскочи́ли на кон'ах / че́рвона армі́я / і йак розогнали́ нас / хто куди́ т'і́каў при сов'є́ткої ўла́ст'і // і нас розогнали́ / і ми пі́шли ў ц'у́ сторону і нас закри́ли ў пус́ту хату́ / пуста́ хата́ там йа́кас' сто́йала і нас ус'і́х туди́ загнали́ і сказа́ли сид'і́т' тут // і ми ж^ш сид'і́ли там / нас було шес́т' ч'оло́вік / йа була мале́н'ка с'о́ма / д'євочка́ була // а́га / ну і ўже ж^ш ми просид'і́ли там із дв'єна́ц'ат'і до рас'в'є́та // просид'і́ли / а з'і́мн'є́е ўрем'а / хоч' / то́й / воно́ і не́ з'і́мн'є́е / ве́сно́йу було́ / но одна́ково холо́дно ш'ч'є́ було́ / смотр'а́ коли́ паска́ // ну і ми ж^ш просид'і́ли там / а то́д'і ўже́ йак ста́ло св'є́тат' / ди́у́л'ус' д'вер'і́ пока́залос'а ўже́ ж^ш рос'в'є́т // там ни о́кон не́ було́ н'і́ч'о́го / загнали́ ў хату́ / си́д'і́т' / а ми ж^ш бо́йалис'а ра́н'ше // ба́бушки́ були не́грамотні́ / за́бит'і́ / бо́йалис'а // ме́н'і́ схот'і́лос'а на дв'і́р / йа ди́у́л'ус'а ж^ш воно́ открито́ / йа ў́з'ала открито́ / та́ ви́йшла // ви́йшла / та́ то́д'і ве́рну́лас'а й ка́жу / ба́бус' / ну не́ма́ н'і́де́ ні́кого / ч'о́ ми тут сиди́мо // да́вайте́ іти́ зв'і́тс'і́л'а // і ми ж^ш ў́с'і́ зв'і́т'і́л' йак рину́ли / вискочи́ли і пі́шли на Ніко́норо́ўку // (Записано від Українцевої Ніни Григорівни, 1932 р. н., с. Новониканорівка, Сватівський р-н). У цьому тексті значну текстотворчу функцію виконують дієслова минулого часу, які не лише номінують характер дій, але визначають їхню послідовність, що важливо і для відтворення подій, що відбувалися в церкві, і для характеристики заходів, що їх уживали проти вірних правлячі кола. Повтор (йак нас розогнали) ужито і як уточнювальний засіб вираження думки, і як засіб висловлення емоційного стану оповідача.

Діалектоносії пригадують, як їх примушували давати державі займ, купувати облігації, які були лише частково погашені через багато років:

Помн'у / уполно́моч'ений при́йде в'еч'ер'і / ча́соў у дес'ат' / с'аде і заводит' п'іс'н'у про с'ірого бич'ка // на йа'ку суму ви в'і́з'мете за́йм / йа йо́му ка́жу / шо ў нас зоўс'ім не^мма́йе гроше́й / а в'ін сво́йейі / на с'к'іл'ки / ка́ж'іт' / д'іти спат' хоч'ут' / йі́х т́реба ку́пат' / а в'ін сидит' / не^мви́женеш же / мо́жит' сид'іт' до два́надц'ати / Господи / дума́йу / коли ў́же ти п'і́деш / а в'ін сидит' // то́д'і ў́же сил не^мма́йе те́рп'іт' / ну бу́дем брат' на т́риста ру́бл'іў / н'і / ка́же в'ін / вам т́реба ў́з'ат' на п'ят'сот / да́вит' / да́вит' / по́ки до́да́вит' / ла́дно в'і́з'мемо на п'ят'сот / то́д'і т́реба карто́шку ви́ростит' / ви́брат' йі́йі / по́просит' ў ко́лгосп'і ко́н'а / на́грузит' усе на в́о́за / по́везти ў го́род за соро́к к'іломе́тр'іў / про́дат' і ку́пит' бума́жку / Бо́же / на́ш'ч'о во́на ме́н'і / йа́к у ме́не д'іти го́л'і і бо́с'і / са́мим у́д'і'ц':а н'і ў шо / хо́жу ў с'п'і́дниц'і з м'і́шка бу́зін'ойу по́крашен'і́й / а об'і́гац'і́у ку́пи (Записано від Дубової Марфи Петрівни, 1910 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н). Мовними засобами вираження думки в тексті є дієслова минулого часу, майбутнього, що вжиті у функції минулого, і теперішнього історичного, які демонструють способи поведінки учасників оповіді. У кінці тексту важливого значення набувають дієслова у формі інфінітива, за допомогою яких респондент перераховує все, що треба було зробити для того, щоб виростити врожай і продати його, аби купити облігації тривідсоткового займу. Емоційний стан оповідача в тексті передано сталими висловами п'іс'н'а про с'ірого бич'ка; а в'ін сво́йейі; да́вит' / да́вит' / по́ки до́да́вит', вигуками Бо́же тощо.

Важкими були також роки війни. Діалектні тексти цієї тематики демонструють інтерактивну предметну компетенцію діалектоносія, що передбачає розуміння комунікантом властивої для конкретної лінгвокультури онтології, а також володіння способами їхньої категоризації: У́ соро́к пер́вом го́ду нач'а́лас'а во́йна // за́бирали / йа́к'і мо́лод'і х́лоп'ц'і з два́ц'ат' шес'того – два́ц'ат' ч'е́т'вертого го́да / за́бирали ўс'і́х на во́йну // бу́ло так / шо п'ри́йде по́в'естка... мо́й'ему бра́тоў'і п'ри́йшла по́в'естка дво́йур'і́дному... йо́му ў д'в'і́нац'ат' ча́с'іў по́в'естку п'ринесли / со́б'іра́йс'а на вос'е́м ча́соў ў Бі́локура́к'іно в'о́йенко́мат // ну / в'ін ш'е мо́лод'і́й / бо́й'аўс'а ц'о́го / в'ін за́плакаў / шо ж ме́н'і ро́бити? не́ма н'і́де н'і́ч'ого / н'і х́л'і́ба ў́з'ати ў с'у́мку / не́ма н'і́ч'ого // ну шо бу́ло там / на́го́товили йо́му / і п'і́шоў // т́рудно́ бу́ло // в'і́кна за́л'і́п'али // бу́ло / ле́тит' са́мо́л'от / п'ри́казу́ють во́йен'і́ (бу́ли ў нас і во́йен'і́) // го́сп'і́тал' бу́ў / та́к'і бу́ли ра́нен'і́ // ну / ра́нен'і́ на ко́сти́л'ах ў́же та́к'і / йа́к раз ко́ло нас бу́ў го́спі́тал' // це́ / бу́ло / йа́к т'і́ки са́мо́л'от ле́тит' / ў́же кри́ч'ат' / йес'л'і́ в'еч'ер'і́ / шо за́кри́вайте́ в'і́кна / шо́б не бу́ло н'і́де і́ш'і́лино́ч'ки // бу́ло так / шо за́л'і́п'али в'і́кна п'ере́п'отка́ми ў́к'л'е́точ'ку / шо́б с'в'е́ту не ві́дно бу́ло / а та́к здо́рово за́пи́на́йем / шо́б не ві́дно с'в'е́ту // до дес'а́ти ч'а́соў т'і́ки хо́дили // а то́д'і не ра́зр'і́шали хо́дити / за́бирали ў шта́б / во́йен'і́ / шо́б не хо́дили / не ша́лалис'а по́ ву́лиц'і́ // д'е́ жу́рили / за́стаў'али д'е́ жу́рити // ў нас хо́дили по́ ву́лиц'ах / о́це

один двір / два двори / ото ўдвох ходимо по вулиці / пройдем / д'е'журим по вулиці / шоб н'іде н'іч'ого н'іхто / (Записано від Світличної Надії Харитонівни, 1926 р. н., с. Олексіївка, Білокуракинський р-н).

Цей період оцінюють як важкий (трудно було, таке время було важке): С'ім'я була велика // було нас ст'іки / четверо осталос'а йак бат'ка забрали ў сорок первом году на воіну / зразу / тол'ко воіна нач'алас' // нас четверо осталос'а / мама сама // дуже було трудно нам / не йісти ніч'ого / не ўд'агтис'а / не ўбратис'а // н'іч'ого // таке ўрем'а було // ну і йак йа вижила // кончилас' воіна / сорок п'яти год / бат'ко не ве'рнуўс'а / дві похоронки получ'али / нема бат'ка / плакала мама // а ўсе той / ўсе д'елали ўруч'ну // косили / там так'і кал'іки мужики / шо осталис'а / баби в'азали / ото кругом / короў запр'агали / орали земл'у // (Записано від Українцевої Ніни Григорівни, 1932 р. н., с. Новониканорівка, Сватівський р-н).

Перші післявоєнні роки пригадують також як дуже важкі. Тексти на цю тему репрезентують соціокультурну компетенцію діалектоносіїв, що полягає в знанні учасниками комунікації, зокрема мовцем і слухачем, соціальної та культурної специфіки мовної спільноти, діалектоносій висловлює при цьому узагальнення й вербалізує соціокультурні постулати: З мат'ір'ю то луч'ше д'іт'ам / а бат'ко добит'іши // отаке д'іло було ран'ше // йа йак помн'у ішли з школи з сестрич'ками / посл'і мене ш'ч'е дві сестрич'ки // ідемо по до'роз'і диў'ус'а йаки'с' кул'очок / йа до того кул'очка а ў н'ому пр'аники та ш'ч'е ї м'ятні / порозкисали // видно хтос' чи загубиў / чи шо / так ми т'і пр'аники так з апет'ітом поїли // воно ў сн'ігу ч'істен'к'і // н'і бачили н'і канф'ет / н'і пр'аник'і / н'і сахар'ку / н'іч'ого такого // не бачили / бо грошеї не було / жили без грошеї / ото було те ї є // (Записано від Іванової Ольги Афанасіївни, 1947 р. н., с. Загір'я, Троїцький р-н).

Позитивними оцінками позначені 60 – 70-і роки XX століття: Йа ч'ого кажу / шо тод'і морал' була воби'ч'е ви'сока // з'ібралис'а / ог'ірки так'і ви'сок'і з боч'ки / бур'ак зварили / ідут' на поле / с'п'івайут' / стали / ў р'адках с'п'івайут' // с'іли отди'хат' / хто ог'ірок / хто по'б'ідали чи шо п'ідсн'ідали і знову п'існ'а // наше жи'т'а це істор'ія // а двір наш буў це йак постійали // празник / не'д'іл'а чи так ў суботу чи шос' іш'ч'е увес' крайок ў нашому двор'і // ну не' знайу пор'іг буў н'іби медом намазаний // це дуже при'ятно було // (Записано від Синяги Клавдії Іванівни, 1941 р. н., с. Куземівка, Сватівський р-н).

Зіставлення розваг сучасної й тодішньої молоді, здійснене респондентами, свідчить про позитивну оцінку відпочинку молоді в минулому – він не був пов'язаний з уживанням спиртного: І весело було ї хара'шо / а зараз не'ма н'іч'о // повен клуб йак наб'йец'а концерт ставили // повен клуб / клуб же ў В'іл'шанах буў / а тод'і через не'д'іл' дві ш'ч'е / і ўп'йет' же // і л'уди ідут' і ўсе // ну тод'і не було н'і рад'іо /

н'і т'іл'і в'ізор // а те^н пер о^це хот' і т'іл'і в'ізор так ч'орт^н ма н'і ч'о //
 ўкл'учу о^це ўрод'і шоб шум ў хат'і // обич'на антена // а то їдем ў клуб
 'каждий' веч'ір з такої рад'іс'т'у с'п'івайем / байа^н'іст же буў / ба'ян
 несе // а зараз молод'ож ну шо о^тих бар'іў нач'іп'л'али / ну а шо їм
 робит' / випи^вайут' // хлопц'і / хлопц'і / а шож їм робит' 'як вони не
 робл'ат' т'іки ї випи^вайут' // та ми було на 'Новий год чи на 'майс'к'і
 збираємос' так це ўс'і соби^райут' / назби^райемо два т'риц'ат'
 бутилка та стойала ну на л'ітру от'сили / та х'іба ж так пили / і то
 винц'а / а не 'водки (Записано від Синяги Клавдії Іванівни, 1941 р. н.,
 с. Куземівка, Сватівський р-н).

Сучасне життя села у зв'язку з тим, що люди втратили роботу в колгоспі, діалектоносії старшого віку оцінюють негативно, називають його розрухою. Діалектоносії середнього й молодшого віку стверджують, що вони сьогодні живуть із землі, самі її доглядають, праця ця важка, але заробити можна: Так / ої ну шо тоб'і роск'азат' // родилас' і виросла тута // була замужем / ти з'найеш / за твоїм су'ідом // син Т'ома // ў першій клас 'ходе // учиц':а он ў мене стар'ан:о / доброт'но / швидко ўсе пон'імає // а до окружайуш'іх 'хороше ставиц':а // та ї учиц':а / учител'ка до них ласкаво от'носиц':а // 'яа о^це ўд'руге зам'іж 'вишла // с'е'час 'дома сид'у // жи'вем ми ўч'ети'р'ох / 'яа / муж і двоє д'ітеї // ў мене 'є другий ш'е си'ночок / 'хочу 'доч'еч'ку шч'е // жи'вем із зе'мл'і // нор'мал'но жи'вем / 'як уродит' / так грош'і 'є (Записано від Калужної Світлана Миколаївна, 1985 р. н., с. Вівчарове, Троїцький р-н).

Негативно оцінюють діалектоносії відступ від української культури, одна з респонденток про це склала вірш: Ди'ул'ус' ти'ли' в'ізор 'яа / там с'п'івайут' п'іс'ні / і хто ж би ви думали / ч'орт'и на хомут'і // б'ігайут' / пле'гайут' / моў ска'жен:і пси / на ўс'у хату ч'ути 'їхн'і ч'орт'ач'і голо'си // думайу / гадайу / 'Боже ж ти мій милий / н'і ч'ого ж українс'кого / б'ілий св'іт не милий // а було ж ран'іше / 'серде'н'ко рад'іло / л'уди ве'се'лилися / зе'мл'а гомон'іла // виїде'ш за ворота / це праўда була / се'ло ўсе гу'ло / л'уди ве'се'лилися / весе'ло було // бо колис' с'п'івали у 'кожному се'л'і українс'ку п'іс'н'у стар'і і мал'і / де ж те ўсе под'іло'с'а / п'ішло у не'бут':а / т'іл'ки і поч'уйеш одне прокл'ат':а // усе те загасло / одна глухо'та / інколи поч'уйеш п'ісен'ку ко'та / та ве'селий в'ітер у бур'ян'і сви'стит' / і ч'асом / бувайє / п'івен' закри'ч'іт' // ди'т'ач'ого с'міху не ч'ули даўно / бо д'ітеї наро'жувати не' хоч'е н'іх'то // по се'лу ни'кайут' одн'і алка'ш'і / шч'об' дес' шч'ос' укра'сти і на'питис' в'ід ду'ш'і // бо ме'тал при'їмають п'ід' кожним сто'упом / майже у 'кожн'ій хат'і гон'ат' самогон (Записано від Хижняк Ніни Григорівни, 1937 р. н., с. Новобіла, Новопсковський р-н).

Як бачимо, щоб створити картину національного відчуження молоді від усього українського, Н. Хижняк уживає лайливі вислови: чорти на хомуті; мов скажені пси; чортячі голоси. Душевний стан авторки тексту передано вигуками Боже ж ти мій милий!, а жаль за

тими роками, коли шанували все українське, – *серденько раділо, люди веселились, земля гомоніла.*

Про культурну належність обстежених населених пунктів до українського культурного простору свідчать спогади про традиційні розваги сільського населення в ареалі: *На масл'аниц'у р'ажан'і хо|дили // та|к'і ў нац'іо|нал'них ко|ст'умах // це|зараз ўсе|купле|не / а то|д'і во|но ўсе було с'и|ште / ви|ши|те // ка|ждий ден' ма|ў сво|є на|зна|ч'ен'ї|є // во|но ж там і з'ат' до те|шч'і хо|ди|ў // мли|нц'і ро|били // ка|нон о|цеї вес' до|держували // бу|ло / ўсе бу|ло // ма|рену на ко|стр'і па|лили // ду|же ц'і|каво було // с'є|ч'ас це ўсе й|а|кес' не" йес'т'є|ств'ін:є // і с п'і|сн'ами обр'а|довими ўсе бу|ло //* (Записано від Синяги Клавдії Іванівни 1941 р. н., с. Куземівка, Сватівський р-н). Бачимо, що частина оповіді для сучасного жителя краю не зовсім зрозуміла.

Висновки. Загалом ці тексти свідчать про те, що жителі північних районів Луганщини ідентифікують себе з українською звичаєвістю, на що вказує володіння тими вербальними одиницями – словами, фразеологізмами, що мають особливий лексичний фон, зрозумілий лише носієві цієї культури.

Діалектні тексти-оповіді допомагають реалізувати культурну ідентифікацію українських діалектоносіїв Луганщини, визначити їхні соціальні орієнтири. Респонденти негативно оцінюють розкуркулювання, примусову колективізацію, вони засвідчують, що голод 1933 року був створений штучно, і це була трагедія великої кількості людей. Майже в кожному селі зруйновано церкву, людей карали за те, що вони намагалися потрапити до храмів, які залишилися функціонувати. Таке позбавлення можливості вільно виявляти свої релігійні вподобання сприяло відчуженню від традиційної української звичаєвості, зокрема й виробленню національної байдужості.

Відступ від культурних народних традицій респонденти засуджують, уважають, що він зумовлений тією суспільною ситуацією, яка склалася в ареалі. Неоднорідний склад населення, неправильна мовна політика, за якої впродовж тривалого часу престижною визнавали російську мову, а українське мовлення було витіснено у сферу побутового спілкування, панування російської мови в містах – це далеко не всі чинники, які сприяли відчуженню значної частини слобожан від рідної мови, культури.

Тексти-спогади, оповіді, що містять оцінку важливих суспільних подій ХХ – початку ХХІ століття діалектоносіями Луганщини, становлять один макротекст, у якому засуджуються злочини, зроблені проти простого народу: виселення хліборобів до Сибіру, примусова колективізація, голодомор 1933 року, відчуження від усього українського. Основними засобами вербалізації змісту цих текстів є мікротопоніми, антропоніми, назви свійських тварин, птахів, сільськогосподарського знаряддя, господарських будівель, страв, вигуки, слова з яскравою емоційною оцінкою, дієслівна лексика.

Література

- Бігусяк, М. В. (2015). Тексти як джерело дослідження говірок Івано-Франківщини: історіографія та перспективи розвитку. *Діалекти в синхронії та діяхронії: текст як джерело лінгвістичних студій* (С. 17 – 29). К.: КММ.
- Волошина, С. В. (2008). Автобіографічний розказ як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Вестн. Том. гос. ун-та*. №308. С. 11 – 14.
- Глуховцева, К. Д. (2017). Соціокультурна, етнічна та мовна самоідентифікація діалектоносіїв Луганщини. *Волинсько-Житомирщина: іст.-філол. зб. з регіон. проблем*. Вип. 28. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 16 – 23.
- Глуховцева, К. Д. (2015). Ментальність діалектоносія та особливості діалектного дискурсу. *Діалекти в синхронії та діяхронії: текст як джерело лінгвістичних студій* (С. 75 – 82). К.: КММ.
- Гороф'янюк, І. В. (2015). Життєвий шлях подільського селянина в мовному втіленні (на матеріалі автобіографічних текстів). *Діалекти в синхронії та діяхронії: текст як джерело лінгвістичних студій* (С. 83 – 99). К.: КММ.
- Гриценко, П. Ю. (2000). Текст як простір вияву діалектних явищ. *Зб. лінгвіст. пр.: до 60-річчя проф. О. А. Колесникова* (С. 9 – 15). Ізмаїл.
- Гриценко, П. Ю. (1996). Тексти як джерело дослідження чорнобильських говірок. *Говірки Чорнобильської зони: тексти* (С. 7 – 19). К.: Довіра.
- Гуйванюк, Н. В. & Руснак, Н. О. (2015). Багатовимірність реальності діалектного тексту. *Діалекти в синхронії та діяхронії: текст як джерело лінгвістичних студій* (С. 119 – 127). К.: КММ.
- Колесников, А. О. (2015). *Морфологія українських південнобесарабських говірок: генеза і динаміка: монографія*. Ізмаїл: СМІЛ, 676 с.
- Руснак, Н. О. (2010). *Лінгвокогнітивні та прагматичні виміри діалектних текстів буковинських говірок*. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 448 с.

Джерела дослідження

- Обрії (2011) – Обрії сучасного фольклору Луганщини: хрестоматія для студ. спец. „Українська мова і література” вищ. навч. закл. Луганськ, 54 с.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2019 р.

Прийнято до друку 29.06.2019 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Леснова В. В.